

**WILLEM
BARENTSZ
POOL
INSTITUUT**

POOLJOURNAAL

Jaargang 6 nr. 1

Pooljournaal is voor iedereen met interesse voor het Nederlandse poolonderzoek

Postbus 716
9700 AS Groningen
050-3635826
wbpolarinstitute@gmail.com
www.wbpolar.nl

ExpeditieNL

In het vorige pooljournaal hebben we jullie uitvoerig geïnformeerd over SEES.nl, ons plan voor een expeditie naar Edgeøya, Spitsbergen. We waren in de race voor de Academische Jaarprijs, een prijs die we helaas niet hebben gewonnen. Wel hebben we mede dankzij jullie steun de publieksprijs gewonnen: een uitzending voor het televisieprogramma Labyrint dat in het najaar uitgezonden gaat worden. Ondertussen zijn wij met flintwave in zee gegaan. Onder de naam ExpeditieNL proberen we nu gezamenlijk geld in te zamelen. Jullie kunnen de actie ondersteunen en volgen via <http://tinyurl.com/cga7whp>. Jullie kunnen ons steunen door zoveel mogelijk mensen op de hoogte te brengen van onze actie. Er komt hoe dan ook een expeditie naar Edgeøya, maar hoe groot deze expeditie gaat worden, hangt af van de

steun die we de komende periode gaan ontvangen. Op de foto zien we Piet Oosterveld met een verzameling rendierschedels op het dak van een hutje op Edgeøya. De data die hij met zijn collega's tijdens het onderzoek in 1977 heeft verzameld zullen voor de nieuwe expeditie gebruikt worden en vergeleken met nieuwe data. Meer informatie over het onderzoek is te vinden op: <http://www.sees.nl>.

Afscheidssymposium 28 mei

Louwrens Hacquebord, Nederlandse eerste hoogleraar Arctische en Antarctische studiën en directeur van het Arctisch Centrum en het WBPI, gaat met emeritaat. Op 28 mei 2013 nemen we afscheid van hem middels een speciaal symposium. Het symposium is een weerslag van de onderzoeksterreinen waar Louwrens zich in zijn lange carrière mee bezig heeft gehouden. Het symposium draagt dan ook de titel: *Climate change, polar exploitation and geopolitical consequences*.

Spreekers zijn onder andere Robert Corell, Peter Harrison, Susan Barr en de opvolger van Louwrens Hacquebord: Peter Jordan.

Het symposium vindt plaats in het Kasteel te Groningen. Het is een wetenschappelijk symposium dat open staat voor alle belangstellenden.

Aanmelden is verplicht, deelname kost € 40,-.

Symposium website: <http://wbpi.webhosting.rug.nl/index.php?nr=208>

Een dag eerder houdt Louwrens Hacquebord zijn afscheidsrede om 16:15 uur in het Academie Gebouw. Ook hier is aanmelden verplicht. Stuur een mail naar: mevrouw G. Peters-Beuke: g.peters-beuke@rug.nl

De Jonge Poolonderzoeker

Waar wordt hij warm van?

In de serie 'De jonge Poolonderzoeker, waar wordt hij/zij warm van' vragen we elke keer een jonge onderzoeker naar zijn/haar onderzoek en gaan in op de drijfveren. Dit maal is het woord aan onderzoeker Tjalling de Haas van het departement Fysische Geografie, Faculteit Geowetenschappen aan de Universiteit Utrecht.

Kun je in een paar zinnen aangeven waar het project over gaat?

Ik onderzoek water op Mars. Op Mars kunnen we op satellietbeelden allerlei landvormen onderscheiden die door water zijn gevormd. De meeste hiervan zijn meer dan een miljard jaar geleden afgezet. Op hoge resolutie luchtbeelden zijn echter een groot aantal relatief recent (< 5 miljoen jaar) door water gevormde puinwaaiers te zien op poolwaards georiënteerde kraterwanden. Het voorkomen van deze puinwaaiers betekent dat er vloeibaar water in de laatste paar miljoen jaar op Mars moet zijn geweest. Maar hoe veel was dat? Om dit te achterhalen onderzoek ik puinwaaiers op Aarde. Het klimaat op Mars is koud en droog, het Arctische klimaat van Spitsbergen is dus één van de Aardse klimaten die het dichtst in de buurt van Mars komt, samen met de kurkdroge Atacama Woestijn in Chili, waar ik vorig jaar veldwerk heb gedaan. Dat is dan ook precies de reden dat ik puinwaaiers op Spitsbergen onderzoek.

Wat vind je leuk aan je onderzoek?

Ik vind het heel leuk om veldonderzoek op Aardse puinwaaiers te koppelen aan satellietbeelden van puinwaaiers op Mars. Mijn onderzoek is ook heel gevarieerd door de combinatie van veldwerk, labexperimenten, modellering en remote sensing (aangezien er helaas geen velddata van Mars beschikbaar zijn). Bovendien is het uiteraard ook een groot pluspunt om onderzoek te kunnen doen in extreme gebieden op aarde zoals de Atacama woestijn en Spitsbergen.

Wat is je meest spannende moment tot nu toe geweest in je onderzoek?

Het valt reuze mee met de spanning eigenlijk. Wel heb ik in de Atacama woestijn verzakt gezeten in het woestijnzand met onze pick-up. Gelukkig was het dicht bij de openbare weg, en werden we snel geholpen. Paniek om niks dus eigenlijk...

Hoe avontuurlijk moet je zijn om in de poolgebieden onderzoek te doen?

Dat weet ik eigenlijk nog niet, aangezien ik vorig jaar veldwerk in de Atacama woestijn heb gedaan, en mijn veldwerk op Spitsbergen voor deze zomer gepland staat.

Meer weten over Tjalling de Haas en zijn onderzoek? Lees een artikel over hem in de Volkskrant: <http://tinyurl.com/c37k88t>

Nieuwe uitgaven en evenementen

Determination of the rate of oceanic storage of anthropogenic CO₂ from measurements in the ocean interior: the South Atlantic Ocean

Proefschrift Steven van Heuven
Koolstofdioxide, CO₂, wordt uitgewisseld tussen oceanen en de atmosfeer. Door de verbranding van olie, kolen en gas is de mensheid bezig om extra CO₂ ('antropogene CO₂' ofwel CO₂^{ant}) toe te voegen aan de natuurlijke koolstofkringloop. Om de aldus veranderende koolstofcyclus goed te kunnen begrijpen, heeft Steven van Heuven metingen verricht aan de toename van CO₂^{ant} in de oceaan.

De laatste traan: Walvisvangst met de Willem Barendsz, 1946- Door Jaap Bruijn en Joost Schokkenbroek

Nederland had in 1945 een grote behoefte aan vetten, maar had geen deviezen om ze te kopen. Walvisvaart bood een oplossing: van walvisstraan (niet te verwarren met levertraan) kon margarine worden gemaakt. Het was gunstig voor de Nederlandse handelsbalans en leverde werkgelegenheid op. Een Amsterdams initiatief werd door de overheid omarmd. De Nederlandsche Maatschappij voor de Walvisvaart stuurde tussen 1946 en 1964 achttien keer de fabrieksschepen *Willem Barendsz I* en *II*, vergezeld van vangstboten, naar het Zuidpoolgebied om de groot-

ste baleinwalvissen te vangen.

In *De laatste traan* laten Joost Schokkenbroek en emeritus hoogleraar Zeegeschiedenis Jaap Bruijn zien hoe de Nederlandse walvisvaart altijd op staatssteun heeft geleund. Toen die in 1961 wegviel, was ze niet rendabel meer.

Nederlandse laboratoria Antarctica

Het kan bijna niemand meer zijn ontgaan: Nederland heeft sinds dit jaar haar eigen laboratoria op Antarctica. Om precies te zijn, op de Britse basis Rothera op het Adelaide eiland, 67° 34' S, 68° 08' W. Het zogenaamde Dirck Gerritszlaboratorium is op 27 januari officieel geopend. Op maandag 29 april houdt Ronald Visser een Imaka lezing over wat er allemaal komt kijken bij het doen van onderzoek op Antarctica.

Het Dirck Gerritsz Laboratorium: het verhaal achter de naam Uitgave NWO

Waarom noemen we een Nederlands laboratorium in Antarctica naar een onbekende handelaar uit de zestiende eeuw? Het zou zo maar kunnen dat het deze Nederlander was die het barre continent Antarctica heeft ontdekt. Het kán, maar de werkelijke toedracht is verloren gegaan in de mist van vier eeuwen geschiedenis en in de oorlogsomstandigheden van die tijd.

IJsberen dol op ganzeneieren

Onderzoeker Jouke Prop komt al 30 jaar op Spitsbergen om onderzoek te doen naar ganzen. De laatste jaren heeft zijn onderzoek echter een bijzondere wending gekregen. IJsberen zijn sinds een paar jaar regelmatige bezoekers geworden van zijn onderzoekslocatie, Nordenskiöldkysten. Op zijn youtube kanaal zijn diverse filmpjes te zien over de interactie tussen gans en ijsbeer.

Fototentoonstelling Gjoa Haven Volkenkundigmuseum

De fotoserie Gjoa Haven van Sacha de Boer geeft een kijkje in het leven van de inuit gemeenschap die leeft in het plaatje Gjoa Haven in het noorden van Canada, net boven de poolcirkel. Ze met de foto's de leefwijze en verbondenheid van de inuit met de natuur en het landschap. Ontdekkingsreiziger Roald Amundsen ging begin vorige eeuw bij de nederzetting voor anker met zijn schip de 'Gjoa'. Hij vond dit het mooiste haventje ter wereld en gaf het zijn huidige naam. De tentoonstelling is tot 5 januari 2014 te zien in het Volkenkundig museum in Leiden. Het museum heeft ook een mooie vaste collectie uit de circumpolaire gebieden, met veel gebruiksvoorwerpen en kleding, waaronder een bijzondere jas van zalmhuid.

Proefschrift Steven van Heuven: <http://wbpi.webhosting.rug.nl/index.php?nr=206>

Lezing Ronald Visser: <http://tinyurl.com/cfkr9y3>

Opening Dirck Gerritszlaboratorium: <http://wbpi.webhosting.rug.nl/index.php?nr=207>

Boek Dirck Gerritszlaboratorium: <http://tinyurl.com/bn6826v>

YouTube kanaal Jouke Prop: <http://www.youtube.com/joukeprop>

Volkenkundig museum: <http://volkenkunde.nl/nl/fototentoonstelling-sacha-de-boer>

.nl

Overig nieuws

Laatste brief van Scott

University of Cambridge

Het Scott Polar Research Institute heeft nu ook één van de twee laatste brieven van Scott die hij schreef tijdens zijn tocht naar de Zuidpool, in handen gekregen. Deze brief die hij schreef in maart 1912 aan Sir Francis Bridgeman eindigt met de woorden: *Excuse writing - it is -40, and has been for nigh a month*

Lees meer: <http://tinyurl.com/cu29az6>

Toename Antarctisch zeeijs juist gevolg opwarming

Opwarming van de oceaan en afsmelting van landijs spelen een belangrijke rol, aldus de KNMI. De hoeveelheid zeeijs rond Antarctica is significant toegenomen sinds het begin van de satellietmetingen in 1979. Deze toename is het sterkst in het winterhalfjaar, van april tot september. Van juni tot augustus 2010 bereikte de zeeijsbedekking zelfs recordwaardes en tegelijkertijd was de Zuidelijke Oceaan rondom Antarctica aan het oppervlak ongewoon koud. Een recente studie door een team van KNMI-onderzoekers in Nature Geoscience laat zien dat een groot gedeelte van zowel de afkoeling van het oceaanwater als de toename van het zeeijs via een omweg samenhangen met de opwarming van de aarde.

Lees meer: <http://tinyurl.com/cpwjd6c>

Snelle veranderingen in Noordelijke ijszee door opwarming

Doordat het Arctisch zee-ijs in de zomer van 2012 veel verder is afgesmolten dan gewoonlijk, konden algen onder het ijs harder groeien dan normaal. Daarnaast veroorzaakte de afsmelting ook het massaal zinken van deze algen naar de bodem van de zee. Dit gaf op grote diepten enorme zuurstofloze plekken, wat grote gevolgen heeft voor het ecosysteem in de Noordelijke IJszee. Dit zijn enkele bevindingen die in februari zijn gepubliceerd in het tijdschrift Science, door een team van wetenschappers uit verschillende landen. Het Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee (NIOZ) nam ook deel aan deze bijzondere expeditie.

Lees meer: <http://tinyurl.com/cg5bxqh>

Nieuw onderzoek WBPI

Het Willem Barentsz Poolinstituut heeft een kernprogramma subsidie ontvangen van NWO voor wetenschappelijk onderzoek op Spitsbergen. Het doel is de veranderingen van het Arctische ecosysteem in kaart te brengen sinds de ontdekking van Spitsbergen door Willem Barentsz in 1596.

Het onderzoek richt zich op de menselijke invloeden op terrestrische, zoet water en mariene ecosystemen. Zo ontstaat een beter beeld van de geschiedenis van de ontwikkeling van

de ecosystemen en de gevolgen daarvan voor de toekomst. Met dit multidisciplinaire programma verstevigt het WBPI de samenwerking tussen Nederlandse poolonderzoekers. Lees meer: <http://tinyurl.com/crpb2es>

Peter Jordan opvolger van Louwrens Hacquebord

Sinds 1 februari is Peter Jordan (1969) de nieuwe directeur van het Arctisch Centrum en hoogleraar Arctische en Antarctische Studiën aan de RUG. Hij studeerde Geography aan de University of Manchester en Environmental Archaeology aan University of Sheffield, waar hij in 2000 promoveerde in Siberian Ethnoarchaeology. Tijdens zijn studie Geography was hij ook Erasmus Student aan de Universiteit van Amsterdam. Daar schreef hij zijn masterscriptie. Hij was tot voor kort universitair hoofddocent in Archaeology en hoofd van het Archeologisch Instituut aan de University of Aberdeen.

Rug steunt stern

De Rijksuniversiteit Groningen is de eerste universiteit in Nederland met een eigen crowd-funding platform. Het eerste project betreft een onderzoek om veranderingen in trekpatronen van de Noordse Stern tijdens de jaarlijkse tocht van Noord naar Zuidpool en weer terug vast te leggen. <http://www.rugsteuntstern.nl>

**WILLEM
BARENTSZ
POOL
INSTITUUT**

Het Willem Barentsz Poolinstituut is een bundeling van kennis, onderzoek en onderwijs over de Noord- en de Zuidpool.

Het Pooljournaal verschijnt twee à drie keer per jaar.

Heeft u nieuwstips of wilt u zich aan- of afmelden voor het Pooljournaal, stuur dan een email naar wbpolarinstitute@gmail.com. Eerder verschenen nummers vindt u op onze website: www.wbpolar.nl